

JOHN ILLSLEY

DIRE STRAITS

MINERVA

Dire Straits

JOHN ILLSLEY

DIRE STRAITS

Englannin kielestä kääntänyt
Petri Ukskoski

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

Alkuperäisteos: *My Life in Dire Straits*

Copyright © John Illsley 2021

First published in Great Britain in 2021 by Bantam Press
an imprint of Transworld Publishers

Suomenkielinen laitos

© Minerva Kustannus, 2022.

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

www.minervakustannus.fi

Suomennos: Petri Ukskoski

Ulkoasu: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-322-8

Painettu EU:ssa, Scandbook, 2022.

Rakkaudella perheelleni

Stephille, Jamesille, Jessille, Harrylle ja DeeDeelle

SISÄLLYS

Mark Knopflerin saatesanat.....	9
1. Englannin sydänmailla	15
2. Yölenotoja Luxemburgiin	25
3. Banjoja ja bassoja	35
4. Tyttöjä ja keikkoja.....	48
5. Puuta ja vuokratämppeä	58
6. Herra Knopfler, oletan?.....	69
7. Punkkareita takapihalla	78
8. Viisisataa puntaa	91
9. Paniikki suihkussa	98
10. Talking Headsin lämpärinä ja studiossa	109
11. Wolverhampton Woesta Marquee Magiciin.....	120
12. Paikka auringossa.....	135
13. Lumituiskun keskelle	147
14. Ilta legendaarisessa Roxyssä.....	157
15. Areenoille.....	165
16. Surullinen päivä New Yorkissa	175
17. Iso pyörä jatkaa pyörimistään	186

18. Sähköistä voimaa	203
19. Sooloilua ja aseveljeyttä	222
20. Jerusalemin syndrooma	238
21. Live Aid	251
22. Uusia maailmoja	262
23. Mitä nyt?	270
24. Taas sitä mennään.....	282
25. Kun musiikki loppuu.....	292
Kiitokset	300
Hakemisto.....	302

MARK KNOPFLERIN SAATESANAT

Olimme onnekkaita, ettemme olleet enää teini-iässä – sillä teineinä emme varmasti olisi selvinneet hengissä siitä kaikesta. Melkein kaikki, mitä koimme musiikin ammattilaisten maailmassa, oli meille aivan uutta. Emme voineet muuta kuin opetella asioita sitä mukaa, kun niitä tiellemme sattui. Vauhti kiihtyi ja maisemat vaihtuivat jatkuvasti.

John Illsley halusi sitä kaikkea aivan yhtä paljon kuin minä. Hän oli paras bändikaveri mitä ajatella saattaa. Heti ensitapaamisella hän tuntui kuin vanhalta ystävältä. Tapaamme yhä usein, ja joka kerta tunne on sama kuin ystävyyssemme alussa. Häneen saattoi aina turvata. Hän oli täynnä positiivista energiaa ja tahdonvoimaa, joita kiertueilla ja studiossa tarvittiin.

Vaikka Dire Straits sai jo melko varhain osakseen paljon kansainvälistä huomiota, en ole varma siitä, olisiko uramme lähtenyt tänä päivänä samalla tavalla lentoon. Olemme Johnin kanssa samaa mieltä siitä, että olimme äärimmäisen onnekkaita, kun saimme tehdä musiikkia aikana ennen nettilatailua ja piratismia; saimme perustaa bändin aikana, joka mahdollisti musiikkiuran. Nykyisin levytyssopimukset kattavat usein vain albumin tai pari. Musiikkibisneksestä on tullut kärsimättömämpää. Enää ei jakseta odottaa taitojen kehittymistä, vaan vaaditaan välitöntä menestystä.

Musiikki ja musiikkibisnes ovat kaksi aivan eri asiaa. Meille Dire Straits oli lähinnä mieletön seikkailu, jonka varrelle mahtui koomisia ja absurdeja hetkiä, uupumusta, hulluutta ja surua. Kuten kaikkien

muidenkin, myös meidän oli opittava selviytymään alan ikävämpienkin puolten kanssa. John ja minä osasimme kuitenkin aina arvostaa menestystämme. Esimerkiksi tätä tekstiä kirjoitan ikiomassa studiossani – kova työ löi lopulta leiville. Ja tiedän, että John ajattelee samoin.

Tällainen matka ei sovi niille, jotka eivät syystä tai toisesta pärjää kovassa paineessa ja hurjassa vauhdissa. Meidän matkamme oli kuin oma maailmansa. Ja aika monet asiat reissun varrelta ovat syöpyneet Johnin mieleen.

Mark Knopfler
toukokuussa 2021

Katselen kyynärpäät parvekkeen kaiteella luksushotelli Sunset Marquisin uimaltaalle, jossa miekkonen tasapainoilee puhallettavalla uimalelulla ja yrittää olla läikäyttämättä daiquiriaan. Sisintäni kalvaa rauhattomuus; oma drinkkini on koko lailla erilainen, juovuttava sekoitus intoa ja hermostusta. Elämäni on ollut tällaista jo viiden viikon ajan, illasta seuraavaan, Amerikan rannikolta toiselle. Tänään pyörremyrskyn kaltainen kiertue on kuitenkin loppumassa, joten cocktailravistimessa on paitsi normaali määrä intoa, myös tupla-annos hermostusta sekä tilkka väsymystä ja epäuskoa. Meillä on tänään keikka Roxysssa.

Neil Young, Frank Zappa, Temptations, Bob Marley, Van Morrison, Bruce Springsteen, Chuck Berry, Lou Reed, Jimmy Cliff, Ramones, Patti Smith, Etta James, Jerry Lewis, B. B. King... Ja ”tänä iltana, hyvät naiset ja herrat, kaukaa Lontoosta, Englannista – kyllä vain, pitäkää ääntä Dire Straitsille!”

Tai minun mielessäni tarkemmin ottaen näin: pitäkää ääntä näille neljälle pojalle Lewishamin kaupunkipiiristä.

Siltä se tuntuu, ei aivan todelliselta, ja yritän päästä yli tilanteen absurdiudesta kuvittelemalla, että tämä olisi vain yksi keikka muiden joukossa – kuten ne, joita teimme vielä muutama kuukausi sitten. Väkimäärä ei tällä keikalla ole valtava, Roxyn mahtuu vain muutama sata ihmistä. Mutta se on Roxy! Pikuruinen, mutta maineeltaan Madison Square Gardenin, Hollywood Bowlin ja Wembleyn veroinen.

Suoraan alapuolellani southern rock -bändi Ozark Mountain Daredevilsin tuuheapartaiset ja pitkähiuksiset miehet hengaavat altaan reunalla lepotuoleihin lysähtäneinä. He litkivät kaljaa ja juttelevat ympärillään pyörivien kauniiden Kalifornian bikiniyttöjen kanssa. Joku tarjoilija seilaa pöytien välillä jakelemassa drinkkejä ja keräämässä tyhjiä laseja. Musiikki ei ole kovalla, mutta se saa voimaa allasalueen intiimiydestä – kyseessä on vain pieni sisäpiha kahden kerrostalon välissä. Taivas on sävyltään palavan oranssi, kunnes se hiipuu

harmaaksi ja ulkovalot syttyvät, pienoispalmut heittelevät varjoja seinille.

Olkapäälleni laskeutuu käsi. Se on Markin.

"Kaikki hyvin?"

"Joo, loistavasti, sitä vaan, että..."

"Tämä on niin outoa."

"Jep, outoa. Me on tultu pitkä matka Deptfordista."

"Nauti siitä. Voisimme yhtä hyvin olla jossain lähipubissa kärttämässä jonkin darts-matsin jälkeistä keskiviikkokeikkaa."

Kuvittelen meidät istumassa pienen puisen pöydän ympärillä juomassa tummaa olutta, käärimässä savukkeita ja nurisemassa nurkan pikkulavalla Beatlesin ja Stonesin biisejä vetävästä bändistä; muutama vanha mies jököttäisi jakkaroilla lukemassa raviurheilulehteä.

Sitten katsahdan taas alas. Mies afrokampauksessa kävelee altaan matalaan päähän olut toisessa, tupakka toisessa kädessään.

Mark sanoo: "Tules nyt, meidän täytyy lähteä. Vastaanotosta soitettiin juuri, limusiini on täällä."

"Limusiini!"

Se tuntuu oikealta, mehän olemme Hollywoodissa. Nyt ei mennä bussilla.

Koputamme Daven ja Pickin huoneiden oviin ja kävelemme alas ja uima-altaan ohitse. Pick soittaa ilmarumpuja; oikeat kapulat pistävät esiin hänen takataskustaan. Yksi pitkällään loikoilevista Ozarkin tyypeistä – nyt yksi rantatytttö näyttää silittelevän hänen rintakarvoitustaan – kohottaa olutpullonsa ilmaan.

"Hyvä meininki, äijät", mies sanoo ja hymyilee. "Roxy – te teitte sen! Nautitkaa!"

Ilmastoidussa aulassa ovimies nyökkää, astuu sivuun ja avaa ulko-oven. Me astumme jälleen pehmeään lämpöön ja lähdemme kävelemään mattoa pitkin pitkän kullanvärisen markiisin alla. Los Angelesissa ei ole varsinaisesti kevättä, kuten ei syksyäkään. Lämpötila pyörii parinkymmenen asteen nurkilla, minä olen pukeutunut aivan liian lämpimästi, hyväntekeväisyyskaupasta ostettuun takkiin ja Leviksiin. Kuljettaja hymyilee, hän on avannut meitä varten oven takapenkille, ja niin katoamme valtavaan, kiiltävän mustaan Lincolniin, jonka sisätilat ovat väljemmät kuin deptfordilaisen keittiön.

Lähdemme matkaan, käännyimme vasemmalle Sunset Boulevardille; taakse

jää Los Angelesin keskusta, edessä siintää Beverly Hills. Olemme kaikki hiljaa, tuijottelemme ulos ikkunoista Hollywoodin neonkylttejä, rullaluistelijoita ja palmuja. Tämä on parin viikon sisään toinen kerta, kun istumme limusiinissa. (Myöhemmin Lontoossa meille selvisi, että levy-yhtiö oli laittanut limusiinin meidän laskuumme – samoin kuin aamiaisen Portobellossa sekä ulkofileet ja suolalihan Nassaussa.)

Ulkona pyörii parisenkymmentä ihmistä, kun kuljettaja ohjaa auton pehmeästi jalkakiveyksen yli ja pysäyttää. Roxy näyttää tavalliselta omakotitalolta, vain liukuovet ja halkopinon puuttuminen rikkovat vaikutelmaa. Ovien ulkopuolella on kaksi Helvetin enkelin näköistä portsaria, ja korkeiden palmujen välissä loistaa R-kirjaimen muotoinen oranssi neonkyltti, kuin jättimäinen tikkari. Keplotelemme itsemme ulos autosta, muutamat päät kääntyvät suuntaamme. Välistämme kiittää mankkaa olkapäällään kantava skeittari, joka jättää jälkeensä pilventuoksuisen vanan.

Paikan omistaja Lou Adler, joka on toiminut myös *The Mamas & the Papas*in ja Sam Cooken tuottajana, tervehtii meitä aulassa. Luultavasti Pickin ilmarummuttelu on ratkaiseva tuntomerkki, josta Lou tunnistaa meidät varaamakseen bändiksi. Loun tunnistaminen ei sen sijaan tuota ongelmia: baskerissaan, parassaan ja aurinkolaseissaan hän on uniikki näky. Lou on todella ystävällinen, eivätkä viimeaikaiset vaikeudet – siepatuksi joutuminen ja eroaminen Britt Ekländistä – näytä masentaneen häntä. Paiskaamme hänen kanssaan kättä ja kiitämme kunniaa saada soittaa hänen pyhätössään – ja lupaamme etsiä hänet baarin puolelta keikan jälkeen.

”Hei, en edes tajunnut, että te olette englantilaisia. Siistiä! Musanne kuulostaa niin amerikkalaiselta, rock ’n’ rollilta pienellä bluesvivahteella.”

Mark vastaa koillisenglantilaisella aksentillaan: ”Joo, olemme kuulleet tuon täällä aika monta kertaa.”

Takahuone ei ole sen suurempi kuin englantilaisten pikkupaikkakuntien kunnantaloissa tai niissä harvoissa pubeissa, joissa olimme päässeet soittamaan. Tilaa on niukasti, ja valmistautuessamme törmäilemme toisiimme, kiroilemme ja pyytelemme anteeksi. Haemme muutamat kaljat ja kiskomme ne kurkusta alas, kunnes meitä tullaan hakemaan. On aika. ”Jätkät, Roxy on täynnä ja valmiina roikkaamaan.”

Kun lensimme Amerikkaan, olimme mahtavassa vireessä, soitimme tiukasti yhteen ilman yhtäkään väärää sointua tai iskuja, biisin toisensa jälkeen. Eihän bändi voi lähteä Amerikassa tien päälle ilman, että esiintyminen on hiottu huippuunsa. Jos ei ole valmiina lavalle ja soittaa miten sattuu, yleisö huokaisee ja siirtyy baarin puolelle. Vähemmän ystävällismielisissä paikoissa, etenkin yliopistoissa ja vaatimattomilla maaseutupaikkakunnilla, ketteristä väistöliikkeistä on hyötyä, kun lavalle sataa irtotavaraa yleisöstä.

Roxyssa ei ehkä voi käydä ihan niin köpelösti, mutta ottaisin mieluummin vastaan täyslaidallisen olutpulloja jossain Arkansasin perukoilla kuin apean hiljaisuuden Lou Adlerin mestassa. Jos mokaa Roxyssa vaikutusvaltainen musiikkiväki saa kyllä pikapikaa kuulla, ettei bändistä ole mihinkään. Mutta jos paikan saa joraamaan, hyvät uutiset kiirivät nopeasti joka suuntaan, sillä yleisössä saattaa hyvinkin olla musiikkibisneksen merkittäviä tyyppejä. Pienillä keikoilla ikonisissa paikoissa on uniikki tunnelma, ja esiintyminen Roxyssa loi meille kieltämättä onnistumispaineita. Pienen, valikoitun yleisön edessä ei todellakaan halua epäonnistua.

Me olemme huippuiskussa, jännitys saa meidät terävöitymään. Ilman sen suurempia neuvotteluja kävelemme lavalle ja polkaisemme setin käyntiin 'Down to the Waterlinella': "Sweet surrender on the Quayside / you remember we used to run and hide..."

ENGLANNIN SYDÄNMAILLA

Jos vetää suoran linjan Englannin pohjoispäästä etelään ja sitten toisen lännestä itään, linjat risteävät Market Harborough -nimisessä pikkupaikassa tai ainakin sen tienoilla. Ehkäpä risteämiskohta osuukin Stonehengeksi kutsuttuun taloon, jossa minä vartuin. Se oli Shrewsbury Avenuen varrella kukkulan laella. Pohjoisessa näkyi kylän keskus ja muissa ilmansuunnissa lempeästi aaltoilevaa Leicestershiren ja Northamptonshiren maalaismaisemaa. Sitä kauemmas suolaisesta vedestä ja merten takana avautuvasta ulkomaailmasta ei Britanniassa pääse. Se on keskisen Englannin sydän. Tuo paikka muovasi minusta sellaisen kuin olen – hyvässä ja pahassa. Se oli pieni maailma, jossa oli helppoa ja turvallista elää mutta joka myös sai minut kaipaamaan kaukaisille rannoille eksoottisiin, jännittävämpiin maisemiin.

Eräänä aamuna kävelin äitini kanssa Market Harborough'n High Streetillä. Jalkakäytävät kuhisivat liha-, vihannes- ja rautakauppojen asiakkaista. Minä olin yhdeksän tai kymmenen vanha, vuosi oli ehkä 1959. Olimme menossa hakemaan isääni Westminster-pankista Vauxhall Wyvernillamme kotiin lounaalle. Isäni oli ylennyt johtajaksi, ja vaikka meillä ei ollutkaan suurempia taloushuolia, hän ei kuitenkaan tienannut kovin paljon. Tuohon aikaan hyvin harvoilla perheillä oli enempää kuin yksi auto, joten äiti vei joka päivä isän töihin, keskipäivällä syömään ja haki iltapäivällä kotiin. Ainoan lomansa kuljettajan toimesta äiti sai vuonna 1958, kun Welland-joki tulvi. Viikon tai parin ajan isä joutui soutamaan töihin halki likaisten tulvavesien ja oli

puvussaan ja piippu suupielessään absurdi näky.

Joka tapauksessa ylitimme tuona aamuna katua, kun kaikki yhtäkkiä jähmettyivät paikoilleen, aivan kuin taivaasta olisi ammuttu tienoota valtavalla etälamauttimella. Kaikki pysähtyivät, mekin. Harvat kadulla ajaneet autot hidastivat vauhtiaan. Vain yksi jalankulkija jatkoi matkaansa: nuori mies Intiasta tai Pakistanista. Olin kuin puulla päähän lyöty – en ollut koskaan nähnyt tummaihoista ihmistä, eikä reaktioista päätellen ollut kukaan muukaan. Alasti pelkkä silinteri päässään kulkemallakaan ei olisi saanut osakseen sellaista hämmästyä. Vierähti muutama hetki, kunnes joku painoi jossakin play-nappia ja maailma alkoi taas liikkua.

Tuona ohikiitävänä, jännittävänä hetkenä verho oli riuhtaistu siivuun. Sain nähdä ensimmäisen vilauksen maailmasta uneliaan pikkukylän ulkopuolella. Minua ei kiehtonut niinkään tumma mies, vaan paikallisten reagointi häneen. Maanviljelijät pomppasivat ulos Land Rovereistaan mutaisissa saappaissaan ja lätsissään, mummot neulemyssyissään ja vuraat kotiäidit yhteensopivissa hameissaan ja tweedtakeissaan pysähtyivät kuin taikauskusta. Varmaksi en osaa sanoa, että elämäni olisi juuri tuolla hetkellä ottanut seikkailullisemman suunnan kuin mitä Market Harbourough’lla oli tarjota, mutta siitä ei ole epäilystä, että noihin aikoihin mielikuvitukseni alkoi liidellä uusiin sfääreihin.

1950-luvun Iso-Britannia oli vielä monella tapaa ahdasmielinen ja ”ulkomaalaisten” näkeminen äärimmäisen harvinaista. Suurin osa Market Harbourough’n väestä ei ollut koskaan käynytkään Lontoossa, ulkomaista puhumattakaan. Vain entiset sotilaat, jollainen isänikin oli, olivat seilanneet meren yli. Noin 30 kilometrin matka Leicesteriin oli jo iso reissu, sata kilometriä Birminghamiin todellinen seikkailu. 600 kilometrin matkasta Lontooseen sai jo eepin runoelman, josta puhuttiin viikkokausia ja kerrottiin ehkä lapsenlapsillekin. Market Harbourough’n maatyöläisille, pankkivirkailijoille ja kauppiaille Lontoo oli suurin piirtein yhtä kaukainen asia kuin nykyihmisille Tokio.

Eräänä iltana äitini, joka hallitsi suvereenisti keittiössä, vaaransi maineensa selväjärkisenä kokkina tarjoamalla isälleni curryaterian. Minut

oli määrätty viralliseksi kasvienkerääjäksi, poimin raaka-aineita puutarhastamme. Lisäksi sain hoidettavakseni vastuullisen keittiöestarin apulaisen toimen. Jo hellalta kiirivistä tuoksuista saatoin ounastella, että tänä iltana oli luvassa jotakin ennenkuulumatonta ja jännittävää. Äitini oli ilmiselvästi hieman hermostunut laskiessaan isäni eteen lautasellisen höyryävää mausteista murkinaa. Seurasi lyhyt hiljaisuus, jonka jälkeen isäni tarttui hitaasti haarukkaansa, nojasi hieman taaksepäin ja haroi ruokaa haarukallaan kuin hänen eteensä olisi raahattu maantieltä auton alle jäänyt eläin. ”Mitä ihmettä tämä on?” hän kysyi kohteliaan hämmentyneenä, kenties kauhistuneenakin.

Kuten hyvin monissa brittiläisissä kotitalouksissa tuohon aikaan, myös meillä illallinen koostui yleensä lihasta ilman kastiketta, perunasta ja yhden tai joskus kahden sorttisista vihanneksista. Äitini oli mainio kokki, mutta peruseruoka oli tuollaista. Kotona valmistettu kala ja ranskalaiset oli perjantainen koko viikon huippukohta. Toinen juhlahetki oli sunnuntain paisti, josta sitten maksettiin maanantaina, kun tarjolla oli pelkkiä tähteitä. Currya oli syöty brittiläisen Intian aikakaudella, koska silloin ihmisillä ei ollut mahdollisuuksia valmistaa lampaankyljyksiä, keitettyjä perunoita tai makkaroita muusin kera. Sittemmin currysta oli tullut tuntematon vieras Britannian keittiöissä, eikä suurimpia kaupunkia lukuun ottamatta brittipaikkakunnilla ollut curryravintoloita.

Britannia oli suuren kulttuurisen muutoksen kynnyksellä. Me olimme tuohon aikaan ahdasmielisiä ja konservatiivisia. Äitini aterialvalinta ja isäni reaktio siihen olivat merkkejä noista molemmista, mutta minä olin liian nuori sitä arvioimaan. Se, että muistan nuo edellä kerrotut kaksi varsin arkista tapausta kuin ne olisivat merkittävämpiäkin hetkiä lapsuudessani, kertoo omaa kieltään siitä, kuinka tasaista ja nurkkakuntaista brittiläinen perhe-elämä oli 50-luvun lopulla. Miten olisimme voineet arvata, että brittiläinen kulttuuri oli vuoden tai parin päässä suuresta mullistuksesta? Ehkä äidin eksoottinen, uskalias curryateria oli ennusmerkki tulevasta.

En muista perheemme ensimmäistä kotia, pientä paritaloasuntoa Leicesterissä. Olin neljän vanha, kun isä lainasi rahaa äidiltään ja

pankiltaan – molemmilta hyvin pienillä koroilla – ja muutimme ”Stonehengeen”, jota kutsuttiin tuolla nimellä kaiketi siksi, että se oli rakennettu kullanvärisestä northamptonshireläisestä kivistä. Se ei ollut mikään kadun loistokkain rakennus, mutta se oli kuitenkin mukava koti. Ikkunapuitteet olivat vankkaa tammea ja alakerrassa oli jopa vessa, mikä oli tuohon aikaan miltei luksusta. Miksi meillä oli myös ulkokäymälä, on minulle arvoitus.

Puutarha oli miltei eekkerin kokoinen, tarpeeksi suuri kasvimaalle, joka tarjosi meille syötävää suuren osan vuodesta. Tilaa jäi vieläpä isän puuhaamalle tenniskentälle, joka ei tosin juuri muistuttanut Wimbledonin keskuskenttää. Verkkoa lukuun ottamatta kenttä näytti aika tarkkaan samalta kuin muu nurmikko. Minun tehtäväni oli leikata nurmi, ja vaikka otin velvollisuuteni hyvin vakavasti, pallo pomppi kentällä aivan miten sattui, pilaili pelaajien kustannuksella poukkoilemalla mitä arvaamattomimpiin suuntiin.

Minua kahdeksan vuotta vanhemmalla isoveljelläni Richardilla ja viisi vuotta vanhemmalla isosiskollani Patilla oli omat huoneensa. Minä jaoin huoneen itseäni vain reilun vuoden verran vanhemman Williamin kanssa. Ikäero Williamiin oli niin pieni, että jotkut eskaritoverini herjasivat minua ”vahingoksi”, joten minä kysyin asiasta äidiltäni.

”Et tietenkään ole, kultaseni!” äitini huudahti. ”Toivoimme sinua niin kovasti, ettemme maltta neet odottaa pidempään.”

Olin perheen neljäs lapsi, joten äitini ei synynänyt kaikkia tekemiäni suurennuslasillaa. Williamin suojissa sain koulunkäyntiä lukuun ottamatta melko vapaat kädet puuhailla mitä halusin. Pyöräilin kilometritolkulla maaseudun teillä, rakentelin lauttoja Welland-joella, kalastin kanaalissa tai talvisin kelkkailin päivät pitkät kukkulalla ja luistelin lammen jäällä. Monissa muistelmissa kerrotaan kamalasta lapsuudesta, mutta minulla ei ole sellaista tarinaa kerrottavanani – minun lapsuuteni oli onnellinen, en voi sille mitään.

Toki vanhempani olivat tiukkoja. En olisi ikimaaailmassa uskaltanut väittää heille vastaan tai muutoin uhmata heitä. He olivat kuitenkin aina reiluja. Emme käyneet kirkossa kuin jouluisin ja joskus

ehtoollisella, mutta vanhempani juurruttivat meihin hyvin tarkan käsityksen siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. Kun myöhemmin asuin omillani Deptfordissa, olin kerran aivan rahaton ja kirjoitin isälleni. Kerroin, että minulla oli pieniä vaikeuksia ja kysyin, voisiko hän auttaa. Hän lähetti paluupostissa 20 puntaa ja selitti kirjeessään, että koska hän lähetti minulle rahaa, hän lähetti saman summan myös kaikille kolmelle sisarukselleni, vaikka he kaikki kävivätkin töissä. Vanhempieni arvo maailma ei jäänyt arvailujen varaan.

Vanhempani olivat rakastavia, mutta kuten sodanjälkeisen ajan tapoihin kuului, rakkautta ei osoitettu sanoin eikä varsinkaan näytetty julkisesti. Ei missään nimessä – sellainen olisi hävettänyt ja ollut osoitus omasta heikkoudesta. Useimpien muiden sen ajan perheiden tapaan meidänkään perheessämme ei halailtu. Vuosia myöhemmin, kun isäni elämä oli jo ehtoopuolella, päätin itsekseni: ”Helvetti, minähän halaan häntä ennen kuin hän kuolee!” Vedin syvään henkeä, mutta lähestyessäni isääni hänen kasvonsa jännittyivät kuin hätätilanteessa ja hän hätäkähti aivan kuin olisin uhannut häntä teräaseella. Kaikesta huolimatta tein sen, halasin häntä.

Me kaikki tiesimme rakastavamme toisiamme, vaikka mitään ei sanottu ääneen emmekä osoittaneet läheisyyttä fyysisesti; se oli rakkautta englantilaiseen tapaan. Rakkautta ei uskallettu pukea sanoiksi eikä näyttää, ei, vaikka lämpimän halauksen antamisen tai saamisen tarve olisi ollut kuinka viiltävä. Eihän imperiumeja rakenneta nyhkyttämällä ja halailemalla. Varmaankin vanhempieni sukupolvi olisi vasta ase ohi-molla suostunut myöntämään: ”Totta kai rakastamme lapsiamme! He tietävät sen kyllä, se on aivan ilmiselvää, ei siitä nyt tarvitse numeroa tehdä, herranjestas!”

Isäni oli varmasti tehnyt osansa kuningattaren, maan ja imperiumin puolesta – vaikka hän ei ollut ikinä puhunut siitä kenellekään muulle kuin sotilastovereilleen, joiden kanssa hän joutui tositoimiin ensimmäisten joukossa. Kuten ketä tahansa koulupoikaa, myös minua kiehtoivat kertomukset maailmansodasta, joka oli päättynyt vasta neljä vuotta ennen syntymääni. Halusin kiihkeästi kuulla isäni taisteluista

Pohjois-Afrikassa ja Sisiliassa ja muualla Italiassa. Tapasiko hän koskaan marsalkka Montgomerya? Kuinka lähelle hän pääsi Rommelin nappaamista? Mutta isää ei useinkaan kiinnostanut lähteä mukaan niihin keskusteluihin. Hän vain kolisutti piippua hampaisiinsa, pörrötti hiuksiani ja saattoi tokaista ”no niin, rakennetaanpas nyt se autorata loppuun”.

Sotilaiden elämä oli hyvin kaukana tavallisesta. He olivat vuosikausia poissa kotoaan käymässä hirvittäviä taisteluja ja kärsivät Luoja ties kuinka vakavasta traumaperäisestä stressihäiriöstä – tosin silloin tuollaisesta termistä ei ollut kuultukaan, sotilaat puhuivat vain ”kranaattikauhusta”. Sitä ei diagnosoitu ihan kevyesti: miehen täytyi käytännössä kontata ilki alasti juomassa kuravettä lätköistä, ennen kuin valkotakiset tulivat hakemaan. Isäni oli hänen taistelunsa tietäen epäilemättä nähnyt kammottavia asioita, mutta hän ei koskaan puhunut niistä. Miehen usein, kuinka paljon hän joutuikaan kärsimään.

Sodan alkuvaiheessa isäni lähetettiin Pohjois-Afrikkaan. Hän pääsi kerran muutamaksi viikoksi lomille, mutta sen jälkeen häntä ei nähty kotona neljään vuoteen. Kun isä lopulta palasi, hän näki poikansa, minun veljeni Richardin ensi kertaa. Richard osasi jo kävellä ja puhua ja oli menossa päiväkotiin! Olin jo vähällä sanoa, etten ymmärrä kuinka kukaan voi olla noin pitkään poissa kotoa, mutta kyllähän minä nyt ymmärrän. Tein urani aikana puolen tusinaa maailmankiertuetta, joista jokainen kesti noin vuoden. Yhteensä niille kertyi siis mittaa toisen maailmansodan verran. Aseita ei näkynyt (muualla kuin Italiassa) eikä kukaan kuollut, mutta poissaolo kotoa ei varmasti ollut sen helpompaa kuin isälleniäkään. Isäni tuska ei ollut koskaan mielessäni, en koskaan kuvitellut häntä istumassa tympääntyneenä leirissä odottelemassa lähtökäskyä. Vasta, kun lähdin itse tien päälle ja jätin vaimoni ja lapseni kotiin, aloin ajatella asiaa. Minä soitin isojen yleisöjen edessä, en ollut ampumassa saksalaisia ja italialaisia, mutta silti tien päällä oleminen oli kummallinen kokemus, turva ja kotona olemisen tunne olivat poissa. Mutta siitä lisää myöhemmin.

Isäni ei koskaan päässyt pakoon sodan pitkää varjoa. Kuusi taistelu-